

यहाँ से काटिए

प्रश्न पत्र को खोलने के लिए यहाँ फाड़ें

यहाँ से काटिए

Sl.No. :

नामांक	Roll No.

No. of Questions – 20

No. of Printed Pages – 7

VU-90-Jyotish Shastram

वरिष्ठ उपाध्याय परीक्षा, 2024

VARISHTHA UPADHYAYA EXAMINATION, 2024

ज्योतिष शास्त्रम्

समय : 3 घण्टे 15 मिनट

पूर्णांक : 56

परीक्षार्थिभ्यः सामान्यनिर्देशाः

- 1) परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथमं स्वप्रश्नपत्रोपरि नामाङ्काः अनिवार्यतः लेख्याः।
- 2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।
- 3) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराण्युत्तरपुस्तिकायामेव लेखनीयानि।
- 4) एकस्य प्रश्नस्य सर्वे भागाः एकत्र एव लेखनीयाः।
- 5) सर्वे प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन उत्तरणीयाः।

खण्ड – अ

1) वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः –

- i) संख्यामाधारीकृत्य रचितः ग्रन्थोऽस्ति – [½]
 अ) कुमारसंभवम् ब) ऋतु श्रृंगारः
 स) विक्रमोर्वशीयम् द) बीजगणितम्
- ii) संशोध्यमानं स्वमेति – [½]
 अ) ऋणत्वम् ब) स्वत्वम्
 स) वर्गम् द) वर्गमूलम्
- iii) धनं धनेनर्णमृणेन निघ्नं दृयंत्रयेण स्यात् – [½]
 अ) 5 ब) 6
 स) 13 द) 18
- iv) अधनात्मकानां नवानां मूलं भवति – [½]
 अ) -3 ब) अस्यमूलं नास्ति
 स) 3 द) 81
- v) भाज्यहाराभ्यां गणितक्रिया विधीयते – [½]
 अ) समीकरणे ब) एकवर्णसमीकरणे
 स) वर्गे द) कुट्टके
- vi) संश्लिष्ट कुट्टके विभिन्नौ भवतः – [½]
 अ) क्षेपकौ ब) भाज्यहारौ
 स) गुणकौ द) हारौ
- vii) फलान्यधोऽधस्तदधो निवेश्यः – [½]
 अ) क्षेपः ब) भाज्यः
 स) गुणकः द) हारः

- viii) सिंहस्याधिपतिरस्ति - [½]
 अ) राहुः ब) गुरुः
 स) सूर्यः द) शनिः
- ix) श्रवोवासवैरेवयात्रा भवति - [½]
 अ) अधमा ब) दीर्घा
 स) अत्यधमा द) प्रशस्ता
- x) स्थानत्रयेऽत्र वियति प्रथमे भवति - [½]
 अ) धनवृद्धि ब) संपदा
 स) अतिदुःखी द) सौभाग्यम्
- xi) काकिणीविचारे स्ववर्गं द्विगुणं विधाय क्रियते - [½]
 अ) धनम् ब) परवर्गद्वयम्
 स) मूलम् द) योगम्
- xii) एकस्यां राशौ चरणानि भवन्ति - [½]
 अ) 10 ब) 11
 स) 12 द) 9
- xiii) एकस्यां होरायां अंशाः भवन्ति - [½]
 अ) 15° ब) 45°
 स) 30° द) 60°
- xiv) कुण्डल्यां त्रिकोणभावाः सन्ति - [½]
 अ) 1, 4, 7 ब) 6, 8, 12
 स) 3, 6, 8 द) 5, 9
- xv) वृषतुल्योः स्वामी अस्ति - [½]
 अ) शुक्रः ब) केतुः
 स) बुधः द) राहुः
- xvi) कुंभचक्रज्ञानम् अपेक्षितमस्ति - [½]
 अ) सम्मेलने ब) पुंसवने
 स) कार्यारंभे द) गृहप्रवेशे

2) रिक्तस्थानानि पूरयत -

- i) अस्मिन् विकारः न राशावपि। [½]
- ii) यावद् विभाज्ये रूपम्। [½]
- iii) शेषाद् त्यजेद् गृहीत्वा। [½]
- iv) एकस्मिन् संवत्सरे मासाः भवन्ति। [½]
- v) विवर्जितं वा त्रिषष्ट्या। [½]
- vi) रामाः स्थैर्यमतः स्थिरत्वमनलाः भवेत्सर्वदा। [½]
- vii) देवालये जलाशये राहोर्मुखं। [½]
- viii) न चाजपदभे यमदिशीन दैत्येज्ययोः। [½]
- ix) नन्दा च भद्रा च रिक्ता। [½]
- x) एकस्मिन् अहोरात्रे घटिकाः भवन्ति। [½]

3) अतिलघूत्तरात्मक प्रश्नाः -

- i) “अष्टादशहताः केन” इत्यत्र “अष्टादश” इत्यनेन कति भवन्ति? [1]
- ii) “विवर्जितं वा विहृतं त्रिषष्ट्या” अत्र त्रिषष्ट्या किं ज्ञायते? [1]
- iii) $(3y^2 + 3) + (-2y) = \dots\dots\dots$ योगफलं आनयत। [1]
- iv) अव्यक्तसंकलनव्यवकलने करणसूत्रं लिखत। [1]
- v) यात्राऽतिदीर्घा कदा भवति? [1]
- vi) ग्रामस्य पूर्वक कुभिः कः न निवसेत्? [1]
- vii) कर्कादिराशिगते सूर्ये दक्षिणायनं वा उत्तरायणम्? [1]
- viii) विषमराशौ आद्य होरा कस्य भवति? [1]

लघूत्तरात्मक प्रश्नाः –

- 4) धनस्य रुपत्रितयस्य वर्गं ब्रूहि। [1½]
- 5) रु 8 ÷ रु 4 = भागफलं किम्? [1½]
- 6) 0 – (–3) = अन्तरं स्पष्टयत। [1½]
- 7) अष्टादशहताः केन दशाद्वया वा दशोनिताः।
शुद्धं भागं प्रयच्छन्ति क्षयगैकादशोद्धताः॥ [1½]
- 8) कुट्टकसूत्रं लिखत। [1½]
- 9) सौरमासक्रमेण यात्राफलं लेखनीयम्। [1½]
- 10) यात्रायां घातनक्षत्राणि कानि? लेखनीयानि। [1½]
- 11) स्थानस्य शुभाशुभानुक्रमेण राशीवशाद् द्वारनिर्णयः लेख्यः। [1½]
- 12) अपूर्वगृहप्रवेशमुहूर्तः लेखनीयः। [1½]
- 13) यत्र सूर्योदयः 06/30 जन्मसमयश्च प्रातः 09/30 तत्र इष्टकालः प्रसाध्यः। [1½]
- 14) नवमांशसाधनप्रकारं सचक्रं लिखत। [1½]
- 15) देहादि द्वादशभावाः लेख्याः। [1½]

खण्ड – स

दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः –

16) “ $4य^2 + 12य र + 9र^2$ ” वर्गमूलं आनयत।

[3]

अथवा

“रूपैः षडभिर्वर्जितानां चतुर्णां

मव्यक्तानां ब्रूहि वर्गं सखे मे ”

17) $2य - (-6य + 8) = \dots\dots\dots$ योगफलं साधयत।

[3]

अथवा

यत्र गुण्यः 5 य – 1

गुणकः 3य + 2 तत्र गुणनजफलं साधनीयम्।

18) विजयादशमीसिद्धमुहूर्तः वर्णनीयः।

[3]

अथवा

“सूर्यः सितो भूमिसुतोऽथ $\dots\dots\dots$ ” एतत् श्लोकं प्रपूर्य्य अस्याशयो वर्णनीयः।

खण्ड – द

निबन्धात्मकप्रश्नाः

19) “न पूर्वदिशि शक्रभे न” एतद् श्लोकं प्रपूर्य्य सप्रमाणं सोदाहरणञ्च वर्णनीयम्। [4]

अथवा

“तिथ्यृक्षवारयुति” इत्यनुरूपं सोदाहरणं सर्वाङ्गसाधनं वर्णनीयम्।

20) योगिनीमहादशासाधनविधिः वर्णनीयः। [4]

अथवा

सचरणनक्षत्राणि लेखनीयानि।

DO NOT WRITE ANYTHING HERE